

L. Ū. rektors prof. A. Tentelis

Vergilijs un viņa laiks

(Ievada runa Vergilija svinībās š. g. 15. X L. Ū. aulā)

70. g. pr. Kristus 15. oktobrī Mantujā dzimis lielais romiešu dzejnieks — Vergilijs. Tā tad šodien paiet taisni 2000 g. **2000 g.!** Ko gan vēsture nav atzīmējusi šai lielā laika sprīdī? Daža laba tauta ir uzpeldējusi vēstures gaismā, paspīdējusi un nozudusi. Cik daudz lielu un slavenu valšķu nav šai laikā radušās, uzplaukušas, pavadījušas augstas varas un lielas slavas gadu simteņus, pēc tam nikušas, sadrupušas, aizgājušas bojā un aizmirstas, par dažām pat vēsture tik tikko atminas. Šis tautas un valstis, kādreiz tik varenas, vairs tieši uz mums nerunā, to lielie darbi, lielie centieni, augstie mērķi klusē, ne tie mūs ierosina, ne sasilda, ne uzbudina, ja daudz, tad modina tikai aukstu vēsturnieku ziņkārību.

Pavisam citādi liktenis apgājies šais pagājušos 2000 gados ar kautrīgo, tikko 50 gadus nodzīvojušo provinciālu, mantujeti Vergiliju. Šis vienkāršais, klusais cilvēks, kas no saviem rakstiem vai pavisam izdzēsis savu personīgo dzīvi, kas baidījās pastaigāties pa Romas ielām, lai nemodinātu ļaužu ziņkārību, bet kad tomēr viņu uz ielas pazina un ļaudis apstājās viņu apskatīt, tad viņš iebēdza pirmajos vārtos, — šis cilvēks nekad nav bijis nomiris, ne acumirkli, viņš vēl tagad tieši runā ar mums, viņa gars vēl tagad tieši darbojas uz mums, viņš dzīvs vēl šodien un ietekmēs mūs arī šai piemīņas stundā, arī nākotnē. Savā īsā mūžā viņš jau savā tautā un valstī guva ārkārtīgu slavu un cieņu, viņu apsveica valdniekam līdzīgi: kad Vergilijs parādījās teātrī, tad visi skatītāji piecēlās kājās. Viņa slava ne britiņu nenobālē visos 2000 g.: ne rigorozā baznīcas tēvu laikā, kad visu pagānisko vajāja un izdeldēja, ne kristīgos viduslaikos; viņš sajūsma Danti, kas, stāvēdams pie jauno laiku sliekšņa, vij viņam nevīstošu lauru vaiņagu, viņš sajūsma renesanses laika vīrus, humanistus, apgaismības laika darbiniekus, ne mazāk arī mūs.

Kas gan bija tie lielie darbi, kādas īpašības, kas Vergiliju cēla uz tik augstā pjedestāla, un kas piešķīra viņam tādu nozīmi visos laikos? Par to mēs dzirdēsim nākošos priekšlasījumos. Aizrādīšu tikai uz to, ka viņam pašam bij jāaug un jāveidojas politiski un sabiedriski visai sarežģītos laikos, kuriem pat bez labas gribas var saskatīt dažas līdzības ar mūsu laikiem. Vergilijs uzauga, un viņa ģenijs nobrieda nemiera pilnos, ļoti kustīgos laikos, dumpji, revolūcijas, savstarpēja apkaņošana, pilsoņu kari nāca un gāja, notika visādi šausmu akti un varas darbi, kaila personiska interese valdīja. Atminēsimies tikai abus triumvirātus un militārisko despotismu. Slavenā Romas valsts šķobījās savos pamatos. Bija momenti, kad likās, ka varenā valsts sadrups, sadalīsies, ka viņa noslāps savās asinīs.

No otras puses tie bija laiki, kur radās vīri viens lielāks par otru: minēšu tikai dažus, tā lielie militārie vadoņi: Lukulls, Pompējs, Cēzars, Antōnijs, Agripa; lielie politiķi un kultūras darbinieki: Cicerons, Krass, Mēcēnāts, Agripa, un pāri par visiem Augusts, bijušais Oktāviāns; lielie dzejnieki un rakstnieki: Horātijs, Ovidijs, Līvijs. Visi viņi redz savas dzimtās zemes postu un grib to glābt, kā nu kurais māc un prot, bet pamazām tuvinot valsti Augusta ideālam: monarchijai vecās valsts formās.

Tāds bija fons, kādā attīstījās un nobrieda Vergilijs, kādā bija viņam jādarbojas. Arī viņš skaidri redzēja valsts postu, bet bij dziļi pārliecināts, ka nāks labākas dienas, ka valsts pamats — pati tauta vēl nav galīgi sagandēta, ka uz šī pamata varēs celties jaunā celtne, ka Roma atjaunosies jaunā spožumā. Pats viņš arī pielika roku klāt atjaunošanas darbam, ielika viņā visu, kas viņā bij: lielais ideālisms, augstais tikumiskais un reliģiskais gars, savas tautas mīlestība; ielika visu savu ideālismu. Un šis ideālisms ir tas, kas varēja celt netikvien viņa tautu, bet katru tautu, kas tic, ka tai ir savi dzīves uzdevumi, ka tai ir dārga pašai sava cieņa un vērtība, neskatoties uz visām tām ēnām, ko tagadne met, un kas šos ideālus aptumšo.

Viņa ticība nebij velta, arī viņa darbs nesa kārotos augļus, varbūt pat vairāk, nekā varēja cerēt. Viņa tauta pacēlās pēc ilgas nelaimes un baudīja mieru, ilgu mieru un miera laimi. Tie bija Augusta un sekojošie laiki, gan pēc Vergilija nāves. Kultūra uzplauka kā vēl nekad priekš tam un pēc tam.

Vēl reiz uzsveŗu, ka Vergilija artava šais sasniegumos nebija maza. Un kas tas lielākais: viņa atstātais mantojums stāv vēl cieti kā liels dārgakmens, nenodilis, nenovalkāts, senā spožumā.

Būtu jāvēlas, lai mūsu laiki un it īpaši mūsu tauta cik vien iespējams bieži pieskartos šim mantojumam. Lai šī pieskaršanās mestu dzirksteles mūsu tautas bez šaubām lielos un stipros spēku krājumos, kur lai tās radītu spēcīgas un gaišas kultūras ugunis.